

BASISELEMENTEN VAN EEN VERHAAL (THEORIE)

Ieder verhaal is opgebouwd uit zes basiselementen:

A. plaats	de plekken en plaatsen waar de verhaalfiguren zich ophouden
B. tijd:	het tijdperk en het tijdsbestek van het verhaal
C. verhaalfiguren:	de mensen of dieren die een rol spelen in het vertelde
D. situaties:	de verwickelingen waarin de hoofdfiguren verzeild raken.
E. woorden:	de taalmiddelen en de woordenschat van de schrijver<s>
F. ideeën	de bedoelingen en de gedachten van de schrijver<s>

De eerste vier basiselementen bepalen samen de handeling (ook wel plot of intrige genoemd).

In de handeling ontwikkelt zich het thema: de boodschap die de schrijver wil overbrengen, de centrale gedachte van het verhaal.

De eerste vier basiselementen van de handeling zijn in een verhaal altijd aanwezig in een bepaalde verhouding. In een psychologische roman ligt de nadruk op de verhaalfiguren, in een reisverhaal op de ruimte en in een humoristische tekst op de situaties.

ruimte (plaats + tijd)
verhaalfiguren
situaties   +

---

handeling + thema

A + B: **Plaats (Lieu) en Tijd (Temps)**

Een verhaal speelt zich altijd ergens af (in een bos, in een bus, in een ballon) en in een zekere tijd (in de Middeleeuwen, in de loop van tien jaar, in 1998 op één dag, in het voorjaar van 2015). Verhaalfiguren denken, voelen en handelen altijd op een bepaalde plaats en in een bepaalde tijd. De gegevens over plaats en tijd in een verhaal worden samengevat met de term ruimte.

Een schrijver kiest bewust een bepaalde ruimte, waarin hij zijn verhaalfiguren laat bewegen. Soms creëert hij zelfs een *belangenruimte*, waarin de manier waarop een verhaalfiguur zich voelt (bijvoorbeeld 'somber') overeenkomt met de ruimte om hem heen (bijvoorbeeld 'een ongezellige en slecht onderhouden hotelkamer').

Gebeurtenissen spelen zich af in een bepaald tijdsbestek. Een schrijver trekt zich niets aan van het 'normale' tijdsverloop. Dat zou namelijk een bijzonder slaapverwekkend effect hebben op de lezer. Door een spel met de tijd te spelen zorgt de schrijver voor spanning. Oninteressante stukken (bijvoorbeeld als de hoofdfiguur slaapt) slaat hij over en sleutelmomenten smeert hij uit over enkele pagina's.

De opening (l'ouverture) en het slot (la fin)

Het begrip tijd speelt al een rol in de eerste regels van de tekst: de opening. De schrijver kan eerst zijn personages introduceren en de plaatsen waar zijn verhaal zich af

gaat spelen. Dan is er sprake van een *informatieve opening (ouverture informative)*.

Er kan ook al heel wat gebeurd zijn, als je begint aan een verhaal. De schrijver probeert je meteen te pakken. Er is dan sprake van een *opening-in-de-handeling (in medias res/ ouverture en pleine action)*.

Zoals een verhaal al begonnen kan zijn voordat de tekst begint, zo kan het verhaal ook nog verder gaan als de tekst afloopt. Zo'n tekst heeft een *open einde (fin ouverte)*. Nog niet alles is 'opgelost', het verhaal blijft je nog bezighouden; je probeert zelf een aannemelijk slot te bedenken.

Als het verhaal en de tekst op hetzelfde moment eindigen, is er sprake van een *gesloten einde (fin close)*. Het verhaal is goed of slecht afgelopen, maar het is af en al je vragen zijn beantwoord.

Chronologisch (chronologique) en niet-chronologisch (non-chronologique)

Alles wat er op aarde gebeurt, gebeurt chronologisch. We weten alleen wat er in de tijd die achter ons ligt gebeurt en wat er op dit moment gebeurt. De toekomst is nooit exact te voorspellen. Schrijvers hebben de vrijheid de tijd te manipuleren. Ze kunnen voorspellen, ze kunnen bijvoorbeeld scènes die zich in het verleden afgespeeld hebben in de tegenwoordige tijd vertellen. Ze kunnen ook de volgorde van scènes bepalen. Als een schrijver kiest voor een volgorde die meeloopt met de tijd, spreken we van chronologie.

Als het verhaal sprongen maakt in de tijd, maar wel de lijn vroeger-nu-toekomst blijft volgen, is er sprake van een onderbroken (maar chronologisch) verhaal.

Als de schrijver zich niet aan die volgorde houdt, spreken we van een niet-chronologisch verhaal. Hij kan bijvoorbeeld eerst een moord beschrijven, om daarna terug in de tijd naar de oorzaken te zoeken die tot die moord geleid hebben.

Flashbacks (regards en arrière) en Flash-forwards (regards en avant)

In een flashback brengt de schrijver ons terug in de tijd. Vaak gebeurt dit om een verklaring te geven voor een gebeurtenis. Een verteller kan de lezer ook een belofte doen, waarschuwen voor wat gaat komen, kortom: hij kan iets vertellen over de toekomst. Dit noemen we een flash-forward.

Versnelling (accélération) en vertraging (ralentissement)

In het leven zijn er periodes waarin we maar weinig meemaken. In onze herinnering blijft er niet veel van hangen. Bepaalde gebeurtenissen echter zijn zeer sterk aanwezig in ons geheugen. Voor een schrijver zijn dit interessante gegevens. Hij kan belangrijke stukjes tijd uitgebreider beschrijven dan periodes met weinig relevante gebeurtenissen.

Een auteur die een bepaalde scène zeer gedetailleerd beschrijft, past tijdvertraging toe. Als een bomontploffing drie seconden duurt, en de schrijver beschrijft van dat dramatische moment alle details in vijfbladzijden, dan is dus sprake van tijdvertraging.

Als een langere periode door de schrijver wordt samengevat in enkele zinnen spreken we van tijdversnelling.

C. **Verhaalfiguren (Personnages)**

De schrijver zet een verhaalfiguur neer door het beschrijven van:

- uiterlijke kenmerken (uiterlijk, kleding, gedrag, taalgebruik, milieu);
- innerlijke kenmerken (gedachten, gevoelens, karakter, mening over zichzelf en andere figuren in het verhaal);
- zijn handelingen.

Een boeiende en geloofwaardige verhaalfiguur is levensecht: hij of zij is een figuur van

vlees en bloed. Ook een gefantaseerd figuur (sprookjesfiguur, een dier, een buitenaards wezen) kan aan deze voorwaarden voldoen. Het gaat erom dat je als lezer de verhaalfiguur accepteert.

Hoofd- en bijfiguren (Personnages principaux et personnages secondaires)

Hoe langer een verhaal, hoe meer figuren een rol spelen en hoe meer je die figuren al lezend leert kennen.

In een goed verhaal is geen enkel personage overbodig en dat geldt ook voor bijfiguren. Een bijfiguur kan bijvoorbeeld een belangrijke schakel in het verhaalverloop zijn, ook al treedt hij maar kort op.

D. **Situaties (Situations)**

Een verhaalsituatie is een onderdeel van een verhaal. In een verhaalsituatie:

- wordt een bepaalde handeling volbracht;
- is er sprake van een bepaald tijdsverloop;
- verschijnt of verdwijnt een (bij)figuur.

Tussen twee situaties kan bovendien van ruimte gewisseld worden of van vertelwijze. Situaties zijn in verhalen over het algemeen onderscheiden door witregels of door een nieuw hoofdstuk(nummer) . Een verhaal is een verzameling situaties (of scènes) die met elkaar verband houden. Belangrijke situaties in een verhaal zijn:

- de beginsituatie ofwel de opening (waar kom je als lezer het verhaal binnen?);
- situaties waarin een nieuw element wordt toegevoegd aan het verhaal (bijvoorbeeld: een verrassende wending (= tournant)) ;
- de slotsituatie (happy end (ça finit par un mariage/ ça finit bien) of niet open of gesloten einde).

De handeling van een verhaal is het geheel van situaties, van alle scènes in de volgorde waarin ze verteld worden. Die volgorde heeft een belangrijk effect op de spanning en de aantrekkelijkheid van een verhaal.

E. **Vertelwijze (Perspective)**

((In het kader van dit theorieblokje zijn er geen mogelijkheden het lang te hebben over alle stijlmiddelen van auteurs en over de aard van hun woordenschat (grootte; woorden komend van bepaalde domeinen))

De vertelwijze (ook wel *vertelperspectief genoemd*) is belangrijk voor de manier waarop je tegen de ruimte, de verhaalfiguren en de situaties aankijkt. De vertelwijze is als het ware de plaats waar de 'camera' staat opgesteld die de beelden aan je doorgeeft (het *point of view/ point de vue*).

Er zijn veel manieren om een verhaal te vertellen. Een bekende hoofdindeling

- ik-verhaal (récit à la première personne);
- auctoriaal verhaal (récit du narrateur omniscient);
- personaal verhaal (hij/zij-verhaal) (récit à la troisième personne).

Ik-verhaal (Récit à la première personne)

De verteller (le narrateur) is een ik-figuur, die over zijn eigen belevenissen of over die van een ander vertelt.

In het ik-verhaal is de ik-figuur dus zowel verteller als personage in het verhaal. Als lezer ben je afhankelijk van de observaties van de ik-verteller, die persoonlijk en dus subjectief zijn.

Auctoriaal verhaal (Récit du narrateur omniscient)

Het auctoriale verhaal wordt ook wel het perspectief van de alwetende verteller genoemd. Hij presenteert het verhaal, maar komt daarin zelf niet voor. Hij over ziet alle gebeurtenissen, kent de gedachten en gevoelens van de verhaalfiguren. Soms richt hij zich rechtstreeks tot de lezer .

Vaak draagt een auctoriale verteller "bewijsstukken" zoals brieven, dagboekfragmenten, memoires en manuscripten, aan om de lezer voor te houden dat het vertelde echt gebeurd is (realiteitsfictie).

Personaal verhaal (hij/zij - verhaal) (Récit à la troisième personne)

Bij een personaal verhaal wordt het verhaal niet direct 'verteld'. De gebeurtenissen worden 'gezien' door de ogen van een persoon, die meespeelt in het verhaal. Zo'n verhaal staat in de hij/zij-vorm.

Wisselend perspectief (Perspective changeante)

In verhalen komt soms ook wisseling van perspectief voor. Deze techniek biedt de schrijver de mogelijkheid om bepaalde verhaalaspecten vanuit verschillende figuren te laten zien.

F.

Motieven (motifs) en thema (thème)

Het thema van een verhaal is dat wat je als lezer ervaart als de centrale gedachte van dat verhaal. Het thema wordt zichtbaar gemaakt door het geheel van verhaalfiguren (gedrag, gedachten en gevoelens), ruimtes en situaties. Het is de rode draad in het verhaal, het bindende element.

Een verhaalthema is vaak te omschrijven als een conflict:

- tussen de mens en de natuur (ziekte, dood, natuurrampen);
- tussen mensen onderling (oorlog, maatschappelijke problemen als eenzaamheid en onderdrukking, tussen generaties) ;
- in het innerlijk van een mens (een innerlijke worsteling).

Als lezer krijg je in de loop van het verhaal verschillende signalen die op het thema wijzen: bepaalde verschijnselen, gebeurtenissen of uitspraken. Deze signalen worden motieven genoemd.

Enkele voorbeelden van motieven zijn:

- opvallende gebeurtenissen in het verhaal (een moord);
- opvallende plaatsbeschrijvingen (een spookachtig kasteel);
- opvallende tijdverschillen (een verhaal dat zich deels in het verleden afspeelt en deels in het heden, waarbij de schrijver steeds tussen die twee periodes wisselt) ;
- op het eerste oog onbetekenende details, die door herhaling belangrijk worden. Dit worden leidmotieven genoemd (een seriemoordenaar die bij elk slachtoffer een zwarte handschoen achterlaat) .

Motieven die regelmatig terugkeren in verhalen zijn:

- wie is de dader? (*whodunit-motief/ qui est le coupable ?*);
- de held heeft een opdracht;
- de droom die het leven van de hoofdfiguur verandert; . de onbekende verrader;
- de vals beschuldigde hoofdfiguur;
- de zoektocht.

Motieven zijn vaak zorgvuldig verborgen in de tekst. Om ze te vinden moet je dan 'tussen de

regels' door kunnen lezen.

De motieven in een verhaal leiden samen tot het verhaalthema, de grondgedachte. Een verhaal met als thema 'eenzaamheid' zou de volgende motieven kunnen bevatten:

- onverschilligheid van anderen;
- ongezellige, niet sfeervolle woning;
- niemand belt eens op;
- nare jeugdherinnering;
- maatschappelijke mislukkeling.

Motieven komen voort uit verhaalgegevens. En het thema komt voort uit een optelsom van de motieven.

LEESVERSLAG VAN EEN VERHAAL OF ROMAN

Noteer boven aan het verslag:

naam en klas

de datum inlevering van het leesverslag

1. Zakelijke gegevens

a. **Auteur.**

b. **Titel**

- **bij een verhaal:** titel van het verhaal. evenals de titel van de verhalenbundel waarin het verhaal staat, uitgever, plaats van uitgave, jaar van uitgave en druk, aantal bladzijden. Tussen haakjes vermeld je het jaar van de eerste uitgave. Voorbeeld (bij een verhaal uit een verhalenbundel van Pierre Gripari) : *Roman d'amour d'une patate* in: *Le gentil petit diable et autres contes de la rue Broca*, Folio Junior, 1983, 11 blz. (eerste druk 1967).
- **bij een roman:** titel, uitgever, plaats van uitgave, jaar van uitgave en druk, aantal bladzijden. Tussen haakjes vermeld je het jaar van de eerste uitgave. Voorbeeld (bij een roman van Alexandre Jardin): *Fanfan*, Merles Blancs, Wolters-Noordhoff, Groningen, 1996, 184 blz. (eerste druk 1990).

c. **Genre.**

(kort verhaal, roman, novelle, enzovoort;).

2 Een eerste reactie

a. **Keuze.** Je legt uit waarom je dit werk gekozen hebt.

b. **Inhoud.** Je beschrijft in het kort je eerste, persoonlijke reactie nadat je het werk net gelezen hebt. Wat vind je ervan? Wat zijn je eerste indrukken?

3. Verdieping

a. **Samenvatting.** Voordat je het verhaal of de roman nader gaat onderzoeken, schrijf je eerst een korte samenvatting van de inhoud. Hulpvragen daarbij zijn:

1. Wie is er aan het woord?
2. Hoeveel en welke personen komen voor?

3. Wat gebeurt er, waar en wanneer?
4. Hoe loopt het verhaal af?
5. Wat is het probleem (thema) dat als een rode draad door het verhaal loopt?

De samenvatting (ongeveer 30 regels) moet in het Frans geschreven worden (in je eigen woorden= **en vos propres termes!**). Tevens vertaal je je eigen Franse samenvatting ook nog in het Nederlands.

b. **Onderzoek van de verhaaltechniek.** Nu duik je dieper het verhaal in. Je gaat de technieken onderzoeken en beschrijven die de schrijver gebruikt heeft (zie ook bijlage):

1. de schrijfstijl
2. de ruimte (plaats en tijd)
3. de verhaalfiguren
4. de situaties
5. de vertelwijze

Verwerk alléén gegevens in je onderzoek die belangrijk zijn voor deze tekst. Zo kan in het ene verhaal de keuze van de tijd waarin het verhaal zich afspeelt, essentieel zijn, terwijl in het andere verhaal die tijd nauwelijks een rol speelt. Het verslag van dit onderzoek is bij voorkeur kernachtig en kort.

c. **Op zoek naar de thematiek.**

1. Wat is de hoofdgedachte (het thema)?
2. Welke tekstgedeelten en motieven zijn typerend voor dat thema?
3. Wat is het verband tussen de titel en het thema?

d. **Plaats in de literatuurgeschiedenis.** Je plaatst het literaire werk in de tijd van ontstaan. Daarvoor kun je de volgende hulpvragen gebruiken:

1. Wanneer is het werk voor het eerst gepubliceerd?
2. Wat weet je van de schrijver?
3. Wat weet je van de tijd waarin het werk geschreven werd (tijdvak en stroming) ?
4. In hoeverre is dit werk typerend voor de schrijver? (Kun je dit werk vergelijken met andere werken van de schrijver?)
5. In hoeverre is dit werk typerend voor de tijd (stroming) waarin het ontstaan is?

4. Beoordeling

Dit is de meest persoonlijke afdeling van je leesverslag. Hier noteer je wat de tekst voor jou betekent, wat je te weten bent gekomen en welke vragen de tekst heeft opgeroepen.

Hulpvragen zijn:

Welke verhaalelementen hebben voor jou een positieve werking? (aangrijpend, spannend, ontroerend, veelbetekenend, diepzinnig, enzovoort)

Welke passage spreekt je het sterkst aan en waarom?

Welke verhaalelementen hebben voor jou een negatieve werking? (vervelend, choquerend, saai, zinloos, te vergezocht, enzovoort)

Kun je dit boek met andere boeken of met een film vergelijken? Leg dit uitvoerig uit.

Wat is je oordeel over het thema van het boek? (herkenbaar probleem of situatie, zinvolle oplossing, heeft je aan het denken gezet, enzovoort)

Wat vind je van het taalgebruik? (gemakkelijk, ingewikkeld, heel origineel, enzovoort)

Hoe luidt je eindoordeel over dit werk?

Zou je een ander aanraden om dit boek ook te lezen? Waarom (niet)?

Het gaat hier dus vooral om wat je van het literaire werk vindt. Maar vooral ook waarom je dat vindt. Het is daarom zéér belangrijk dat je je leeservaring voortdurend toelicht met argumenten. Daarvoor kun je zes soorten argumenten gebruiken:

1. emotieve argumenten (over de gevoelens die het verhaal bij je oproept) ;
2. esthetische argumenten (waarom je het verhaal mooi of lelijk vindt) ;
3. morele argumenten (over de standpunten die de schrijver inneemt);
4. realistische argumenten (over het realiteitsgehalte van de inhoud) ;
5. structurele argumenten (over de op bouw van het verhaal) ;
6. intentionele argumenten (over de bedoeling van het verhaal).

Je hoeft natuurlijk niet elke keer alle zes de argumenten te gebruiken. Kies telkens de argumenten die volgens jou belangrijk zijn.